

La construcció social del Baix Llobregat

Esplugues de Llobregat, 3 de maig de 2016

Carles Barba Vicepresident de Fundesplai

Introducció. Societat civil i tercer sector com element d'articulació i cohesió social

Al costat de la lluita obrera i el sindicalisme que ha estat un element identificador i articulador del Baix Llobregat i dels moviments veïnals configurats fonamentalment a partir de les reivindicacions de millores urbanístiques i de serveis bàsics als barris, hi ha hagut també un conjunt d'iniciatives socials que han articulat i aportat cohesió social a una societat que es va transformar en tres o quatre dècades de forma extraordinària.

Es tracta d'un conjunt d'iniciatives de tipus social, educatiu, esportiu i cultural que han estat possibles per la iniciativa de moltes persones, entitats i organitzacions que han dedicat el seu temps i energies a la millora de vida dels ciutadans i, particularment dels més joves.

Sense aquestes iniciatives no s'entendria el Baix Llobregat i sobretot algunes iniciatives que en l'àmbit local han tingut una importància capdal en la dinàmica dels municipis.

Iniciatives locals articuladores i referents

Estem parlant de Parròquies, Ateneus, Casinos, Agrupacions Culturals, Centres socials, Castellans, Colles de diables, Agrupaments Escoltes, Centres d'Esplais, Grups de Teatre, Cine Clubs, Clubs esportius, ...

Fora exhaustiu citar totes les entitats que a nivell local han jugat un paper en aquest sentit, però tothom pot identificar les que han estat claus en la construcció de cada poble i ciutat del Baix Llobregat. Podem destacar que han jugat cinc funcions bàsiques:

- Espais d'illes de llibertat a finals del franquisme i en la transició
- Espais de formació per a la vida. Lideratge i formació de quadres
- Espais de relació, establiment de vincles i construcció d'identitats
- Espais de resposta social a necessitats diverses
- Nuclis generadors de canvi: creació i transformació cultural i social

Paper de les parròquies i l'església de base

Cal destacar, en termes històrics, el paper de paraigues però també impulsor i catalitzador de determinats sectors de l'església de base, compromesa amb la lluita obrera, l'antifranquisme i els més exclosos i el que representa a Catalunya al Concili Vaticà II als anys '60 i la influència significativa en una part dels capellans i l'església catalana

Destacar en aquest sentit el paper de parròquies i les comunitats com les de Sant Miquel, Sant Jaume i Santa Maria a Cornellà, el paper de persones com Garcia Nieto i iniciatives com les del Centre Social de l'Almeda o posteriorment la Coordinadora contra la marginació, la promoció d'escoles parroquials, de Càritas o de caus i esplais a l'entorn de les parròquies.

D'una manera més transversal cal esmentar a les formacions de joves i l'articulació dels moviments cristians compromesos com la JOBAC o la JOC i amb posterioritat els nuclis de CPS Cristians pel Socialisme.

A l'entorn d'aquestes iniciatives es va aglutinar un nombre ampli i significatiu de persones. Aquests espais van suposar autèntiques escoles de formació ciutadana i lideratge de moltes persones que van impulsar projectes i iniciatives diverses. Moltes d'elles van assumir responsabilitats en entitats, partits i sindicats i posteriorment moltes assumint responsabilitats als nous ajuntaments tant en l'àmbit tècnic com polític.

Esplais locals, Movibaix i Fundesplai

Una de les experiències articuladores i referents en termes de cohesió interna i projecció externa del Baix Llobregat ha estat el Movibaix, que amb el temps va ser la llavor del que avui és Fundesplai, la Fundació Catalana de l'Esplai.

Com hem dit a finals dels '60 i primera meitat dels setanta, es constitueixen nuclis de centres d'esplai, molts en els seus inicis al empar de les parròquies que organitzen activitats amb nois i noies els caps de setmana i colònies i campaments d'estiu. Això passa a Cornellà amb el Mowgli, al Prat amb el GISC de Sant Cosme, a Sant Feliu de Llobregat, a Sant Just amb l'Esplai Ara Mateix, també i d'una manera especial a L'Hospitalet. Algunes d'aquestes experiències es desenvolupen en barris amb especials carències i dificultats.

Un d'aquests casos és Bellvitge on la dinàmica del barri porta als promotors de l'esplai a organitzar un nou model d'esplai, amb marcat caràcter social, de funcionament diari que comença a combinar remunerats i voluntaris i que es proposa donar un salt de qualitat i dignitat en l'educació en el lleure. L'experiència de Bellvitge actua com a referent a d'altres barris de L'Hospitalet i es crea una xarxa de centres d'esplai que aconsegueix ajuts i acords amb l'Ajuntament de transició (77-79).

L'arribada de la democràcia i els nous Ajuntaments fa que un grup de persones que provenien del sector s'incorporin a l'ajuntament desenvolupant una política de suport a les entitats i promoguin una estratègia de col·laboració, que no de substitució, amb cessió de locals, convenis, ajuts, etc. Aquesta política pública i serveix per donar un impuls important i fortaleza al moviment d'esplai i de lleure educatiu a la ciutat

L'èxit de l'experiència de L'Hospitalet anima al grup impulsor a replicar-la i adaptar-la a d'altres poblacions del Baix Llobregat i és al febrer de 1984 que 24 entitats constitueixen el Movibaix el moviment d'esplais del Baix Llobregat.

Hi ha molts protagonistes d'aquesta història però podem esmentar al Jordi Izquierdo al Prat, el Joan Batlle de Cornellà, Isidre Bermúdez i el Quico Sánchez de Sant Feliu, el Ferran Guasch i

el Ramon Ferrer de Sant Joan Despí, el Josep Gassó, el Xavier Aragay, la Charo Batlle i el Carles Barba entre d'altres de l'Hospitalet...

El suport dels Ajuntament de Sant Feliu, el Cesc Baltasar, de Sant Joan Despí, l'Eduard Alonso i de Sant Just amb el Lluís Segura fa que la Mancomunitat de Torreblanca cedeixi l'antic edifici de serveis del Parc de Torreblanca al incipient Movibaix.. Es constitueix l'Escola del Baix, on es formen els monitors i responsables de les entitats i el moviment i es comencem a promoure esplais i dinàmiques municipals equivalents a tots els pobles i ciutats del Baix.

En aquest anys s'impulsen entitats com, Associació Cases de Colònies (1983) i Suport Associatiu (1988) i més tard Serveis d'Esplai (1995) per a donar resposta a necessitats dels esplais en l'àmbit de la gestió i les colònies però també a les noves demandes de les escoles i ajuntaments que cerquen uns socis aliats en la cobertura de projectes i serveis. (menjadors, casals, centres oberts, colònies escolars...)

Movibaix innova pedagògicament i es converteix en un referent educatiu i social a Catalunya. En termes de renovació pedagògica, prestigiant l'educació en el lleure i establint un treball en xarxa amb l'escola i el món local. Tot això amb un accent de compromís i transformació social i progressiva professionalització. Pel que fa a la dinàmica Comarcal, participa activament en diverses iniciatives de reforçament i estructuració de la Comarca, entre d'altres la que va promoure que Esplugues fos part del Baix Llobregat. S'Impulsen també tradicions i referents col·lectius com la Festa del Maig al Parc de Torreblanca.

El projecte creix en dimensió, complexitat i abast territorial. Decidim crear instruments més adients per a continuar desenvolupant el projecte i constituïm la Federació i la Fundació Catalana de l'Esplai que presentem públicament ara fa vint anys, al juny de 1996.

Es genera un nou instrument, que articula jurídica i políticament el projecte. Un nom nou, la Fundació Catalana de l'Esplai, un símbol comú, la pinya, i s'organitza la governança i l'estructura executiva unificant serveis generals, infraestructures i fent economia d'escala. La Fundació s'ubica Cornellà, al barri de l'Almeda, davant del Par de Can Mercader en locals petits dels carrers del barri.

El projecte creix i funciona. Es planteja la necessitat de trobar una ubicació conjunta doncs estem dispersos a Sant Feliu i Cornellà. Es decideix anar al Prat, al barri de Sant Cosme, ara fa deu anys, al gener de 2007, novament fruit de la col·laboració amb una estratègia compartida amb entitats i institucions públiques per a la millora de l'entorn.

La dimensió actual ens parla d'un projecte que aglutina uns 80 projectes de 65 entitats d'esplai, present a 700 escoles de Catalunya, relacionat amb més de cinquanta municipis, amb més de 3.000 contractes laborals anuals, (equivalents a 950 a temps complet) i amb un volum pressupostari agregat d'uns 35 milions d'euros anuals.

Aportació de Movibaix i Fundesplai al Baix Llobregat

Si haguéssim de resumir els elements bàsics que expliquen la contribució i impacte en la construcció social del Baix Llobregat podríem parlar de:

- Milers d'infants, experiència educació en valors i aprenentatges en el lleure. En Esplais i escoles.
- Milers de joves remunerats i voluntaris implicats en un projectes social i educatiu
- Resposta social i educativa a famílies en situació precària, col·lectius exclosos, integració nouvinguts...
- Estratègia compartida amb Ajuntaments i la comunitat educativa
- Experiència local i global. En cada barri i dimensió gral. Multinivell.
- Articulació interna Baix Llobregat. Relació municipis. Vincles. Treball en xarxa.
- Projecció externa. Ubicació al Prat i al Baix Llobregat d'una experiència referent a Catalunya i amb projecció a Espanya i Internacional (Europa i LA)